

Stockholms stadsbiblioteks målgruppsanalys 13–18 år

Bakgrund och uppdrag

Stockholms stadsbibliotek har i budget 2025 fått i uppdrag att genomföra *en analys av hur målgruppen unga 13–18 år bättre kan nås i stadens biblioteksverksamhet, samt lämna förslag på åtgärder för att i högre utsträckning nå dessa på ett mer målgruppsanpassat sätt.*

Denna målgruppsanalys är svar på det budgetuppdraget.

En utgångspunkt

I Ung livsstils¹ undersökning finns en frågeställning om vilka kulturverksamheter som respondenterna tycker att Stockholms stad i första hand ska satsa pengar på under åren 2022–2025. Resultatet visar att bibliotek hamnar högt på 28 procent, med en relativt jämn fördelning mellan pojkar och flickor. I listan nedan presenteras de alternativ som flest ungdomar valt:

<i>Biografer</i>	34%
<i>Festivaler för musik, film, teater och dans</i>	31%
<i>Konserter</i>	30%
<i>Bibliotek</i>	28%
<i>Lokaler för LAN och TV/datorspel/onlinespel</i>	22%

Ung livsstil undersöker även vad ungdomarna har besökt/gjort på fritiden och vad de vill besöka/göra på fritiden. Resultatet visar att både tjejer och killar vill besöka biblioteket mer frekvent än vad de i dagsläget gör (+16 procentenheter för killar och +31 procentenheter för tjejer).

Resultatet visar att det finns stor potential att nå fler. Frågan blir därmed **varför** ungdomarna inte kommer till biblioteket och även **hur** biblioteket ska arbeta för att nå fler unga.

Metod

För att genomföra budgetuppdraget har de geografiska enheterna genom UX-metodik eller annat relevant arbetssätt, tillsammans med målgruppen, undersökt hur unga 13–18 år bättre kan nås i stadens biblioteksverksamhet.

Enheterna har ombetts att i en analys besvara följande frågeställningar:

- Varför nyttjar inte målgruppen bibliotekets erbjudande?
- Vad gör målgruppen istället för att besöka biblioteket?
- Vad vill målgruppen kunna göra på biblioteket?
- På vilket sätt önskar målgruppen få information om vad som händer på biblioteket (t.ex. via sociala medier, skolan etc.)?

Utifrån befolkningsstatistik och biblioteksstatistik över lån, medier, besök och programverksamhet har en nulägesbeskrivning tagits fram.

En omvärldsbevakning och insamlande av goda exempel har gjorts genom bland annat rapporter, artiklar samt genom samtal med kollegor inom relevanta verksamhetsområden som t.ex. fritids- och idrottsverksamhet.

Under vecka 31 involverades även fem feriearbetare i uppdraget då de genom biblioteksbesök och UX-metoder undersökte bibliotekslokaler och åsikter kring biblioteket.

Resultatet har sammanställts till en avdelningsövergripande målgruppsanalys, vilken presenteras i denna rapport.

Styrdokument

Bibliotekslag (2013:801)

Barn och unga under 18 år är en prioriterad grupp för folkbiblioteken enligt bibliotekslagen (2013:801). Under 7§ i lagen anges att *folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.*

FN:s konvention om barnets rättigheter

Barnkonventionen är svensk lag sedan 1 januari 2020 och den innehåller fyra grundläggande principer som alltid ska beaktas när det handlar om frågor som rör barn. Som barn räknas varje människa under 18 år. De fyra grundläggande principerna följer nedan:

2. Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.
3. Vid alla beslut som rör barn ska det i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.
6. Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.
12. Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.²

31§ i lagen anges att barn har rätt till lek, vila och fritid. Lagen slår fast barns rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet. Det innebär att barn och ungdomar:

- Ska ha möjlighet att ta del av olika delar av kulturlivet
- Ska ha möjlighet att vara delaktiga i kulturlivet och påverka kulturlivets utformning
- Har rätt att bidra till konst- och kulturupplevelser genom sitt eget skapande³

Stockholms stads program för barns rätt till kultur

I Stockholms stads program *Barns rätt till kultur* anges att kulturverksamheter och kulturaktiviteter ska vara tillgängliga för alla barn oavsett kön, ålder, funktionsnedsättning, bakgrund, var i staden barnet bor eller hur vårdnadshavarnas ekonomi ser ut.

Stockholms stad ska skapa goda förutsättningar för kultur *för, med och av* barn och ungdomar i verksamheter och offentliga miljöer i hela staden. Enligt programmet ska biblioteket vara en välkänd och betydelsefull mötesplats för stadens barn och ungdomar och nå ut jämlikt över staden med ett relevant och efterfrågat utbud.

Biblioteket ska vara en föregångare inom staden i att utveckla verksamhet tillsammans med barn och ungdomar. Det är särskilt angeläget att samverka kring gemensamma insatser i socioekonomiskt svagare områden i staden samt för att nå underrepresenterade grupper. Programmet poängterar även vikten av att kommunikationsinsatser ska utarbetas tillsammans med målgruppen.⁴

Av *Barns rätt till kultur* anges att stadens egna verksamheter ska samverka för att erbjuda ett brett utbud av kulturupplevelser och möjligheter till eget skapande. Verksamheterna ska vara lyhörda, flexibla och ha förmåga att stötta det som barn och ungdomar själva vill göra. Detta ska möjliggöras genom löpande omvärldsbevakning och hög delaktighet från målgrupperna. Stadens verksamheter ska efterfråga barns och ungdomars åsikter, ge målgruppen

² Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter, 1989

³ *Stockholms stads program för barns rätt till kultur*, Kulturförvaltningen 2025

⁴ *Stockholms stads program för barns rätt till kultur*, Kulturförvaltningen 2025

förutsättningar att komma till tals, påverka och bidra till kulturutbudet. En hög grad av delaktighet och inflytande från gruppen ska genomsyra stadens arbete och är en förutsättning för att arbetet ska vara framgångsrikt. Verksamheterna ska ha förmåga att fånga upp och stötta det som barn och ungdomar är intresserade av. För att göra detta krävs kunskap om hur barn och ungdomar vill vara delaktiga samt en organisation i staden som har förmåga att inkludera barns och ungdomars röster i processer och beslut.

Programmet delar upp sina målområden i förskolan och skolan, kulturupplevelser och eget skapande på sin fritid samt kulturupplevelser och eget skapande i sin stadsmiljö. Enligt programmet har Stockholms stadsbibliotek ett särskilt åtagande att nå underrepresenterade grupper i högre utsträckning.⁵

Nulägesanalys

Fördelning unga i staden

I staden finns totalt cirka 63 000⁶ ungdomar inom åldersgruppen 13–18 år, vilket motsvarar cirka 6 % av den totala befolkningens mängden i staden. Som jämförelse består åldersgruppen 0–12 år av 14 procent och åldersgruppen 19–100+ består av 80 procent av totala den befolkningens mängden.⁷

I tabellen nedan visas antal ungdomar boende i staden per geografisk enhet inom Stockholms stadsbibliotek, fördelningen mellan åldersgrupperna 13–15 år och 16–18 år samt andelen i förhållande till övriga geografiska enheter. För samtliga enheter är det jämn fördelning mellan killar och tjejer, varför könsuppdelning inte visas. Flest ungdomar inom målgruppen 13–18 år finns i Hässelby-Vällingby, Bromma samt Enskede-Årsta-Vantör, Älvsjö.

Antal ungdomar 13–18 år, enligt SSB:s geografiska indelning, år 2024			
Geografisk enhet	Antal 13–15 år	Antal 16–18 år	Totalt
Enskede-Årsta-Vantör, Älvsjö	5 044	4 846	9 890 (16 %)
Farsta-Skarpnäck	3 769	3 653	7 422 (12 %)
Hässelby-Vällingby, Bromma	6 345	6 142	12 487 (20 %)
Järva	3 824	3 841	7 665 (12 %)
Kungsholmen-Östermalm	3 445	3 444	6 889 (11 %)
Norrmalm	1 659	1 746	3 405 (5 %)
Skärholmen, Hägersten-Liljeholmen	4 418	4 071	8 489 (13 %)
Södermalm	3 408	3 523	6 931 (11 %)
Totalt i staden	31 912	31 266	63 178* (100 %)

⁵ Stockholms stads program för barns rätt till kultur, Kulturförvaltningen 2025

⁶ Statistik hämtat från ODS områdesdatasystem 2025-02-07

⁷ Statistik hämtat från ODS områdesdatasystem 2025-08-21

*utöver ovan redovisade finns 123 stycken 13–18 åringar inom SD099 (Stockholm kn rest) vilket ger en total på 63 301.

I Stockholms stad finns 98 gymnasieskolor. Fördelningen över staden framgår av tabellen nedan. Den visar att över 60 procent av gymnasieskolorna ligger innanför tullarna samt att innerstaden, tillsammans med Skärholmen, Hägersten-Liljeholmen står för över 80 procent av skolorna. För åk 7–9 är fördelningen mer jämn och innerstaden står för 37 %.

Skolor i Stockholms stad					
Geografisk enhet	Antal skolor med åk 7-9	Antal gymnasieskolor	Andel åk 7-9	Andel gymn	Andel skolor totalt för målgruppen
Enskede-Årsta-Vantör, Älvsjö	24	6	13%	6%	11%
Farsta-Skarpnäck*	20	3	11%	3%	8%
Hässelby-Vällingby, Bromma**	26	5	14%	5%	11%
Järva	20	4	11%	4%	9%
***Kungsholmen-Östermalm- Norrmalm	40	39	22%	40%	28%
Skärholmen, Hägersten-Liljeholmen	25	20	14%	20%	16%
Södermalm	27	21	15%	21%	17%
Totalt i staden	182	98	100%	100%	100%

Hämtat från <https://gymnasieskola.stockholm/hitta-gymnasieskola/> samt <https://grundskola.stockholm/hitta-grundskola/?franarskurs=7&tillarskurs=9> 2025-09-18

*Farsta saknar gymnasieskola

**Hässelby-Vällingby saknar gymnasieskola

***Ihopslagna enheter då det är svårt att se fördelning för norra innerstaden

Statistik från Stockholms stadsbibliotek

Programverksamhet

Under 2024 genomfördes 10 586 program med 133 798 deltagare. Av nuvarande statistik går det dock inte att utläsa vilka eller antal program som riktade sig specifikt till målgruppen 13–18 år.

Däremot går det att se det generella deltagandet för ungdomsgruppen. I tabellen nedan visas deltagare i åldern 13–18 år jämfört med det totala antalet deltagare vid programverksamheten inom SSB:s geografiska enheter. Tabellen visar också enheternas andel av SSB:s totala antal deltagare i åldern 13–18 år.

Deltagande vid programverksamhet 2024				
Enhet	Totalt antal deltagare i program-verksamheten	Antal 13-18 år som deltar i enhetens program-verksamhet	Andel 13-18 år som deltar i enhetens program-verksamhet jämfört med det totala antalet deltagare	Enhetens andel av SSB:s totala antal 13-18 år som deltar i program-verksamhet
SSB totalt	133 798	5 961	4,5%	100,0%
E, Å, V-Ä	14 938	223	1,5%	3,7%
FAR-SKA	14 497	776	5,4%	13,0%
HÄ-VÄ, BRO	16 357	468	2,9%	7,9%
JÄRVA	20 624	1 108	5,4%	18,6%
KUNG-ÖST	16 507	269	1,6%	4,5%
NORRMALM	7 661	118	1,5%	2,0%
SKÄR, HÄG-LIL	20 895	697	3,3%	11,7%
SÖDERMALM	22 319	2 302	10,3%	38,6%

Den kategori av programverksamhet som under år 2024 hade flest deltagare i åldern 13–18 år var läxhjälp och musik. Läxhjälp är dock en aktivitet som genomförs kontinuerligt över hela året vilket innebär att antalet ungdomar per tillfälle inte är så högt. Samtal och debatt är en annan programverksamhet som lockar målgruppen.

Enhet	Antal boende i stadsdelen (13-18 år)	Antal 13-18 år som deltar i enhetens programverksamhet
<i>SSB totalt</i>	63 178	5 961
E, Å, V-Ä	9 890	223
FAR-SKA	7 422	776
HÄ-VÄ, BRO	12 487	468
JÄRVA	7 665	1 108
KUNG-ÖST	6 889	269
NORRMALM	3 405	118
SKÄR, HÄG-LIL	8 489	697
SÖDERMALM	6 931	2 302

Andelen deltagare i programverksamheten i åldern 13–18 år jämfört med antalet unga i staden är 9,4 %. Eftersom programverksamheten inte mäter unika besökare går det inte att svara på hur stor del av dessa som är återkommande besökare. För att ta reda på det krävs en annan datainsamling. Trots att både barn och ungdomar är en prioriterad målgrupp inom folkbibliotekets verksamhet är det en markant skillnad i hur väl biblioteket når ut till målgruppens olika åldersgrupper.

Skillnaderna mellan enheterna är stor. Eftersom programverksamheten saknar information om var deltagaren bor, är tabellen ovan en illustration utifrån antagandet att målgruppen framförallt deltar i det område där man är bosatt, i närheten av sin skola eller att man stämmer träff med vänner på bibliotek innanför tullarna. Att Södermalm sticker ut antas beror på mängden gymnasieskolor i området samt att enheten har många tillresta besökare till profilbiblioteket PUNKT. Utifrån samma antagande bedöms Järva samt Farsta-Skarpnäck i högre utsträckning nå ungdomar i sin egen stadsdel eftersom de har få skolor i området för målgruppen och det inte antas lika vanligt att resa till ett område där man inte bor eller går i skolan, om det ligger utanför tullarna. Det kan innebära att dessa enheter har ett erbjudande som tilltalar målgruppen lokalt men det behöver undersökas ytterligare för att säkerställas.

Utlån

Under år 2024 gjordes 3 428 068 utlån inom Stockholms stadsbibliotek (exkl. Kulturhuset stadsteaterns bibliotek). I tabellen

nedan visas enheternas utlån till målgruppen jämfört med det totala utlånet.

Enhetens utlån (initiala och omlån) till 13-18 år jämfört med totala utlån				
Enhet	Totala antalet utlån	Antal utlån 13-18 år	Enhetens utlån till 13-18 år av enhetens totala antal utlån	Enhetens andel av SSB:s totala antal utlån för 13-18 år
SSB tot*	3 428 068	93 364	2,7%	100,0%
E, Å, V-Å	421 684	8 732	2,1%	9,4%
FAR-SKA	481 063	9 525	2,0%	10,2%
HÄ-VÄ, BRO	443 376	12 843	2,9%	13,8%
JÄRVA	285 404	19 348	6,8%	20,7%
KUNG-ÖST	412 161	6 412	1,6%	6,9%
NORRMALM	263 265	9 053	3,4%	9,7%
SKÄR, HÄG-LIL	478 185	13 123	2,7%	14,1%
SÖDERMALM	642 930	14 328	2,2%	15,3%

*exkl. KH, Labbet och kategori Övrigt

Totalt har målgruppen 13–18 år i Stockholms stad stått för 2,7 % av utlånade böcker under år 2024. Trots att Södermalm utmärker sig i andel programdeltagande för målgruppen sticker enheten inte ut i andelen lån. Järva har flest utlån sett till både antal och andel vilket tyder på att enheten når målgruppen i högre utsträckning än övriga enheter, eller att behoven hos målgruppen ser olika ut.

Det är en tydlig fördelning för samtliga enheter att flickor är överrepresenterade i båda åldersgrupperna 13–15 år och 16–18 år. Skärholmen, Hägersten-Liljeholmen samt Kungsholmen-Östermalm är de enda enheter där pojkar ökar något i åldersgruppen 15–18 år, för övriga enheter minskar utlånen för pojkar i det högre åldersspannet.

Vad gäller fördelningen mellan facklitteratur och skönlitteratur är skönlitteratur tydligt överrepresenterat för samtliga enheter förutom Norrmalm där fördelningen är mer jämn.

Siffror från 2023 visar att målgruppen 13–18 år främst lånar tryckta böcker (97,2 %).

Mediebeståndet

Medieutbudet för målgruppen varierar mellan biblioteken med hänsyn till lokal efterfrågan och bibliotekens storlek. Den svenska utgivningen är begränsad och på många håll i staden dominerar de engelska ungdomsböckerna. Ju äldre låntagaren blir desto större är intresset för vuxenlitteratur istället för ungdomslitteratur. När det gäller inköpsförslag från målgruppen så rör merparten av dessa

engelska titlar. Ju äldre låntagaren blir desto större är intresset för vuxenlitteratur istället för ungdomslitteratur. Målgruppen 13–15 år lånar 30 % vuxenlitteratur och målgruppen 16–18 år lånar 70 % vuxenlitteratur.

Tre av biblioteken inom SSB erbjuder idag utlån av tv-spel. Där är 13–18 åringar den primära målgruppen. När det gäller tv-spel så är det en satsning som initierades för några år sedan på PUNKT-biblioteken (Tranströmer och Bredäng) med hänsyn till bibliotekens profil med just 13–18 åringar i fokus. För att hitta en bättre geografisk balans har också Vällingby bibliotek ett utbud av tv-spel. Det finns en efterfrågan från målgruppen, men det är en medietyp som är både mer kostsam och också mer känslig för slitage än andra. Intresset för spel och gaming är något som återkommer i omvärldsbevakningen, där det framkommer att ungdomar, och särskilt pojkar, ofta uttrycker ett intresse för detta.

Besök

Under år 2024 hade SSB ca 4 miljoner fysiska besök. Hur många av dessa besök som gjorts av målgruppen 13–18 år går inte att utläsa från nuvarande besöksräknare. Det kommer däremot vara möjligt att mäta antalet under 18 år och över 18 år med nya besöksräknare från 2026.

lakttagelser och resultat från de geografiska enheterna och feriejobbare

Samtliga biblioteksenheter har arbetat med att samla in data från målgruppen 13–18 år. Det har bland annat gjorts genom enkätundersökningar, intervjuer, fysisk och digital synpunktsinsamling, beteendekartläggningar, uppsökande verksamhet på aktivitetshus samt fritidsgårdar, skolbesök, översyn av medier samt olika programaktiviteter så som bokcirklar, ateljéverksamhet, skrivarcirklar, läsfika, poddverkstad, kanonprojekt, referensgrupper och projektet FOKUS UNG FARSTA, finansierat av Kulturrådet.

Nedan beskrivs en sammanställning utifrån de frågeställningar som har undersökts.

Varför nyttjar inte målgruppen bibliotekets erbjudande?

När det gäller frågan om varför målgruppen inte nyttjar bibliotekets erbjudande så har det kommit in en stor mängd svar, men följande svar har varit återkommande:

- att målgruppen inte läser
- att de inte vet vad man kan göra på biblioteket

- tidsbrist på grund av andra fritidsintressen och studier samt att ungdomarna umgås med familj och vänner
- att biblioteket ses som en gammeldags plats
- att biblioteken inte ses som en naturlig plats att mötas på
- få besöker biblioteket "för skojs skull"
- ungdomsavdelningarna är otillräckliga samt att det oftast inte är särskilt mysigt på biblioteken
- när få ungdomar befinner sig på biblioteket kan det kännas jobbigt att gå till ett ställe där det bara finns småbarn och äldre personer

Vad gör målgruppen istället för att besöka biblioteket?

Här går svaren samman med svaren på frågeställningen ovan.

Målgruppen studerar, ägnar sig åt hobbys, umgås med vänner, fikar och är bara hemma och tar det lugnt. Exempel på fritidsintressen som har nämnts är; gym, film, musik, och spel. Målgruppen uppger också att många unga använder mobiler mer än böcker, lyssnar mer på ljudböcker och att målgruppen kanske snarare besöker skolbiblioteket istället eftersom det upplevs vara mer lättillgängligt.

Vad vill målgruppen kunna göra på biblioteket?

Mycket av det som nämnts under denna frågeställning är sådant som biblioteket redan erbjuder. Bibliotekets erbjudande stämmer väl in på vad målgruppen också vill kunna göra på biblioteket. Här handlar det därför i stor mån om att fundera på hur SSB kan bli bättre på att nå ut med sitt erbjudande och göra erbjudandet mer känt bland målgruppen.

Sådant som målgruppen vill kunna göra på biblioteket är till exempel:

- Studera
- Få studiestöd/läxhjälp
- Låna böcker och läsa
- Umgås med vänner och kunna få vara lite högljudda
- Spela spel, allt från fysiska spel till tv-spel, även speltävlingar eller turneringar
- Kreativa aktiviteter och skapande verkstäder
- Fika
- Bokklubbar, filmkvällar och andra typer av kulturaktiviteter
- En trygg plats där ungdomarna kan ta skydd från regnet eller vänta på tunnelbanan
- Låna mobilladdare

Det finns många, och ofta motstridiga, behov och önskemål på biblioteksrummet och bibliotekets erbjudande. Många uttrycker ett behov av fler studieplatser och det framkommer synpunkter på att studierummen ofta är bokade, att de inte är så stora och att de är

lyhörda. ”*Det vore bra om det inte endast är tysta rum utan är rum där man kan skrika.*”

På vilket sätt önskar målgruppen få information om vad som händer på biblioteket (t.ex. via sociala medier, skolan etc.)?

I Södermalmsenhetens målgruppsanalys fick ungdomar svara på några bildfrågor om vilka affischer och sociala medier-inlägg som de tilltalas av och tror att de skulle lägga märke till. I arbetet framkom att ungdomarna föredrog en visuell formgivning som var expressiv och grafiskt ambitiös. Vid samtal med bibliotekskansliets feriejobbare framkommer samma resultat; för att nå ut till målgruppen behöver biblioteket gå ifrån Stockholms stads grafiska manér. Här ges bland annat förslag på mer kreativ marknadsföring och att biblioteket kan inspireras av exempelvis snygga band-/konserterposters. Ungdomarna tycker att information via skolbiblioteket alltid är bra men att övrig information från skolan kan riskera att kännas som skolarbete och att det därför inte lockar ungdomarna.

Vissa respondenter tror att humoristiska inlägg, sketcher, tävlingar och give aways kan funka, och andra inom målgruppen tycker att ”*det får absolut inte vara töntigt*”. Många lyfter även fram att biblioteket borde bli bättre på att använda sociala medier för att ”lyfta sina styrkor”:

”*Visa att ni har mycket plats för att plugga, att det är lugnt, tryggt och nice, och att man kan få studiehjälp.*”

Återkommande teman i analyserna

Följande återkommande teman går att urskilja i de analyser och i det material som enheterna samlat in och sammanställt:

- **Rumsliga förändringar** – för att skapa en välkomnande och mysig plats men som också anpassas efter de aktiviteter som målgruppen önskar. Mer synliga boktips i biblioteksrummet har efterfrågats, exempelvis QR-koder till böcker där besökare kan se kommentarer, recensioner, betyg osv. Syftet med detta är för att inspirera men också för att skapa en community-känsla kring läsandet.
- **Fika/snack** – målgruppen uppskattar möjligheten att få fika/äta något på biblioteket
- **Böcker/medier** – behov av att se över enheternas medier och att de stämmer överens med önskemålet hos målgruppen
- **Program/aktiviteter** – det vittnas om att det är svårt att nå ut med information till åldersgruppen som inte vet att det finns aktiviteter för dem på folkbiblioteken. Det rapporteras även om att målgruppen inte vet att all programverksamhet är gratis. Flera respondenter har angett att

program/aktiviteter inom kategorin spel är något som är populärt. Detta kan innefatta spelkvällar, icke-organiserat spelande, speltävlingar eller turneringar. Flera enheter anger även att skapande verksamhet är populärt, t.ex. skapande verkstäder där ungdomarna kan vara kreativa. Många av de önskemål som inkommit är sådant som redan finns inom Stockholms stadsbiblioteks programverksamhet vilket tyder på att erbjudandet inte är tillräckligt känt eller inte erbjuds på ett behovsanpassat sätt, tex återkommande på fast tid likt idrottsaktiviteter eller kulturskolan, eller att de inte utformats tillsammans med målgruppen.

- **Kommunikation** – kommunikationen med målgruppen behöver utvecklas för att säkerställa att biblioteket når ut med sitt erbjudande och information, koppling till reflektion om program/aktiviteter ovan
- **Delaktighet och involvering av målgruppen** – flera enheter strävar efter att involvera målgruppen och reflekterar kring betydelsen av delaktighet och att det därmed även blir lättare att nå ut till ungdomarna.

Omvärldsbevakning

Det finns flera rapporter som undersöker ungdomars fritidsvanor, önskemål och behov. Av det som unga i ålder 15–24 år rankar som viktigast just nu kommer alternativet *fritidsintressen* på en åttonde plats.⁸ Vidare uppger 25 procent av tjejer och 19 procent av killar i åldrarna 16–25 år att de besöker bibliotek varje månad.⁹ Även unga med funktionsnedsättning uppger att de besöker bibliotek i lägre utsträckning och läser mindre jämfört med unga utan funktionsnedsättning. Killar med funktionsnedsättning är den grupp där lägst andel uppger att de läser böcker¹⁰. En högre andel unga med utländsk bakgrund läser böcker och besöker bibliotek, medan en högre andel unga med svensk bakgrund lyssnar på ljudböcker och poddar. Det är en högre andel tjejer än killar som gör dessa aktiviteter varje månad¹¹. Bland unga i socioekonomiskt utsatta områden är det en högre andel som besökt bibliotek och läst böcker¹². Dessa konstateranden är även något som framkommer av Ung livsstils underlag¹³.

Ungas kulturvanor präglas till stor del av stabilitet över tid. För några kulturaktiviteter har det däremot skett en förändring. Andelen

⁸ Generationsrapporten 2025 från Ungdomsbarometern, <https://ungdomsbarometern.se/>

⁹ *Ung idag 2023:2*, MUCF s.21

¹⁰ *Ung idag 2023:2*, MUCF s.24

¹¹ *Ung idag 2023:2*, MUCF s.24

¹² *Ung idag 2023:2*, MUCF s.30

¹³ Ung livsstil - presentation från chefsforum 2024 s.57 och framåt

unga som gått på museum och lyssnat på ljudbok ökar medan andelen unga som gått på teater och besökt bibliotek minskar. Det är vanligare att tjejer besöker bibliotek, går på museer, utställningar, föreläsningar samt läser och skapar. Två kulturaktiviteter är vanligast bland killar: spela dator-, mobil- eller tv-spel samt besöka fornminnen.¹⁴ Bland annat är Sverok ett spelkulturförbund med 40 000 medlemmar i 2 000 anslutna föreningar. Det är därmed ett av landets största ungdomsförbund.¹⁵ Intresset för olika former av spel är även något som framkommer av underlaget till Ung livsstil (s.14). Resultaten visar även att det ofta är brist på tid som gör att unga inte deltar vid kulturaktiviteter. Ungdomarnas tidsbrist är något som syns i bibliotekens UX-arbete där flera respondenter har angett att de inte besöker biblioteket på grund av skola, studier, sportaktiviteter osv. Av *Ungas kulturvanor* framkommer också att anledningar till varför unga inte deltar vid kulturaktiviteter är att det är för dyrt, att det är svårt att ta sig till aktiviteterna samt att unga inte har någon att göra aktiviteterna tillsammans med¹⁶. Detta syns även i MUCF:s rapport *Ung idag*. Det är därmed positivt att bibliotekets verksamhet är kostnadsfri, något som dock inte verkar vara allmänt känt enligt bibliotekens UX-arbete.

I Ung livsstils underlag anges att andelen personer som besöker bibliotek samt lånar böcker minskar med åldern när det gäller ungdomar. Läsandet sjunker med åldern i alla kommuner.¹⁷ Att utlånen minskar med åldern går även att urskilja i SSB:s mediestatistik.

I tabellen nedan visas andelen unga som besöker biblioteken enligt kulturstrategiska stabens kunskapsunderlag ”Många vägar vidare”.

Nyttjandegrad						
	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Bibliotek	16%	20%	5%	9%	5%	9%

**Många vägar vidare - ett kunskapsunderlag, Kulturstrategiska staben, kulturförvaltningen*

Barn och ungdomar med låg socioekonomisk bakgrund besöker bibliotek (med undantag för gymnasiekillar) i större utsträckning än barn och ungdomar med hög socioekonomisk bakgrund. Barn och ungdomar med utländsk bakgrund besöker bibliotek, fritidsgård, parklek och simhall i större utsträckning än de med svensk bakgrund.¹⁸

¹⁴ Myndigheten för kulturanalys, publikation *Ungas kulturvanor* (endast barn mellan 16–25 år ingår i detta resultat).

¹⁵ [Start - Sverok](#)

¹⁶ *Ungas kulturvanor*, Myndigheten för kulturanalys 2025 s.74–75

¹⁷ Ung livsstil - presentation från chefsforum 2024 s.57 och framåt

¹⁸ Många vägar vidare – ett kunskapsunderlag, Kulturstrategiska staben, kulturförvaltningen

Kulturförvaltningen vid Region Stockholm har gett ut skriften *Barnkonventionen på bibliotek*. Där anges att det är viktigt att känna till vilka livsvillkor som barnen i bibliotekets närområde lever i, t.ex. trångboddhet, ingen möjlighet att få komma hem efter skolan och äta mellanmål, behov av stöd med läxläsning osv. Utan denna kunskap om målgruppen finns svårigheter att erbjuda en relevant verksamhet och ett lockande biblioteksrum för alla åldrar. För att ta reda på livsvillkoren föreslås i rapporten att fråga barnen (vilket kräver förtroende) eller genom att prata med personalen på fritidsgården samt andra aktörer inom lokalsamhället så som skolan och föreningar. I rapporten betonas vikten av att tänka på *alla åldersgrupper* inom målgruppen barn. Barnavdelningen rymmer ofta många åldrar med olika behov av biblioteksrummet. Det är viktigt att även tänka på ungdomarna som kanske behöver få en hörna med sittplatser som inte är i direkt anslutning till där de små barnen är (s.7). Önskemålet om att ungdomsavdelningar ska separeras mer från småbarnsavdelningarna är även något som har framkommit vid flera UX-undersökningar eftersom de små barnen upplevs störande. Ungdomarna lånar också mycket vuxenlitteratur varför det även av den anledningen vore bättre med en placering närmare vuxenavdelningen.

Något annat som har blivit stort och som trendar bland den yngre målgruppen under de senare åren är BookTok som är en del av TikTok helt dedikerad till böcker och litteratur. BookTok skulle kunna beskrivas som världens snabbast växande virtuella bokklubb och trenden har blivit så stor att den påverkar försäljningen av böcker i flera länder¹⁹. Många bibliotek i Sverige anpassar sig även till trenden och arbetar på olika sätt med exempelvis BookTok-hyllor och olika former av bokcirkel kopplat till böcker som är populära i den virtuella bokklubben²⁰.

"Framtidens bibliotek" – En rapport av unga från :Part Global

Under sommaren 2025 arbetade ca 200 ungdomar, genom :Part Global, med att undersöka hur ett framtida bibliotek kan bli en plats där unga faktiskt vill vara, hur biblioteket kan stödja unga att läsa, tänka, skapa och mötas – även i en AI-driven värld samt hur tekniken kan bli en motor för lusten att lära, snarare än en ersättare för tänkande. Ett 60-tal feriejobbare besökte Bibliotekslabbet vid två tillfällen för introduktion till labbets verksamhet.

Resultatet presenterades vid två tillfällen på Berghs School of Communication. Slutsatser från feriejobbarna visar att ungdomar har varierande relation till biblioteket. Många besöker biblioteket

¹⁹ [Nyfiken på BookTok? - Akademibokhandeln](#)²⁰ [Viral trend väcker läslust hos ungdomar i norr - Digiteket](#)

för att plugga, låna böcker eller för att det är en lugn plats. Samtidigt finns det en betydande andel som inte besöker biblioteket alls, ofta med motiveringen att de inte hittar det de söker, att allt finns online, eller att de inte har behov av biblioteket. Svaren visar också att biblioteket förknippas med böcker, lugn, tystnad, arbetsro, men också att vissa tycker att det är omysigt eller tråkigt. En del nämner att de hellre läser på telefonen eller köper böcker själva. Statistik visar att drygt 40 % läser något utöver utbildningen varje vecka, medan ca 16 % aldrig gör det. Detta pekar på vikten av att biblioteket erbjuder både fysiska och digitala resurser, samt miljöer som är attraktiva och anpassade för olika behov och preferenser

De viktigaste behoven och insikterna som framkommer är att bibliotek och läsning behöver göras mer populära och attraktiva, bland annat genom aktiviteter, event och nytänkande koncept som bokcafé och pop-up-bibliotek. Marknadsföring och tjänsteutbud föreslås, så som att återkommande använda sociala medier, digital närvaro av författare samt gameification med poängsystem där besökare får förmåner och belöningar. En återkommande synpunkt är att bibliotekens inredning upplevs tråkig och oinspirerande och att många ungdomar föredrar caféer framför bibliotek. Förslag som bokcafé och ny design lyfts fram som sätt att göra biblioteket mer inbjudande. Bibliotekets roll anses behöva breddas till att vara en plats för gemenskap, kultur och inspiration, inte bara för böcker samt att biblioteket erbjuder fler aktiviteter och evenemang för att skapa engagemang och möten. Det formuleras ett behov av att förenkla processen att låna och hitta böcker, exempelvis genom en mobilapp. Ungdomar vill kunna låna böcker snabbt och smidigt, och det föreslås att biblioteket ska introducera böcker av redan bekanta genrer och författare för att sänka tröskeln till läsning.

Exempel från andra folkbibliotek

Goda exempel på hur bibliotek kan arbeta för att nå ut till målgruppen finns till exempel från Söderköpings stadsbibliotek. Där beskrivs att en viktig del av arbetet har varit samverkan med lokala aktörer som bedriver ungdomsverksamhet samt att arbeta uppsökande mot unga, till exempel genom besök i skolklasser och på fritidsgårdar. En referensgrupp bildades med arvoderade unga samt sommarjobbade unga läsambassadörer. Även biblioteken i Halmstad har arbetat med att anställa unga läsambassadörer som har fått vara med och utveckla bibliotekets verksamhet. Läsambassadörerna gjorde biblioteksbesök, såg över bibliotekens marknadsföring, startade upp ett Instagramkonto, planerade och utförde biblioteksaktiviteter samt var delaktiga i förändringar/anpassningar av biblioteksrummet. Resultatet av de anställda läsambassadörerna var att biblioteket ökade sina aktiviteter för unga från 52 aktiviteter till över 70, dessutom har det

blivit fler unga som deltar och de flesta aktiviteterna leds av andra unga.²¹

Exempel från andra verksamheter inom Stockholms stad

Stockholms stads verksamheter når olika målgrupper i olika hög utsträckning²². Flera verksamheter har gemensamt att äldre ungdomar är underrepresenterade. Nedan presenteras andra verksamheter inom Stockholms stad och deras förbättringsförslag i arbetet med målgruppen.

Ungdomsbiblioteket LAVA vid Kulturhuset Stadsteatern

Följande tips lämnas från **LAVA** för att utveckla verksamheten för ungdomar i en redan befintlig lokal:

- det bör finnas en avgränsad plats som bara är till för målgruppen,
- det är viktigt med dialog med ungdomarna samt att de unga får vara med och skapa innehållet och verksamheten,
- personal som besitter ungdomskompetens, gärna med pedagogisk erfarenhet

Av **utvecklingsledare inom barn och ungdom**, lämnas följande tips inför att utveckla SSB:s verksamhet:

- arbeta mer uppsökande, t.ex. genomför bokklubbar och olika aktiviteter på fritidsgården
- vänta inte på att ungdomarna ska komma till biblioteket, leta istället upp ungdomarna
- viktigt att några utvalda medarbetare får ansvaret att arbeta med och mot ungdomar. Lägg inte ett generellt ansvar på en hel enhet, för då händer det sällan något
- få med unga från början, låt dem vara med och planera

Kulturskolan

I Kulturskolans arbete med Stockholms stads kulturskoleplan har några återkommande variabler använts av ungdomarna för att beskriva hur de skulle vilja att en plats för kulturaktiviteter och/eller fritidsaktiviteter ska vara:

- viktigast att platsen upplevs som trevlig med en välkomnande miljö. En plats där ungdomarna kan umgås med vänner och delta i organiserade aktiviteter
- bra ledare som ungdomarna känner förtroende för och som upplevs som roliga kan också vara lockande

²¹ [“Vänta inte på att ungdomarna ska komma till er” - Digiteket](#)

²² *Barns rätt till kultur*

- platsen ska vara lätt att ta sig till – antingen i närområdet eller enkel att nå med kollektivtrafik
- platsen bör vara öppen efter skolan samt på helger och lov

Det framkom också ett behov av att knyta an till trender för att locka ungdomar till Kulturskolans aktiviteter.

Idrottsförvaltningen

Vid samtal med **idrottsförvaltningen** framkommer att det finns svårigheter att nå framför allt tjejer men också att svårigheterna ökar ju äldre ungdomarna är. Några av de framgångsfaktorer som förvaltningen har identifierat är följande:

- förvaltningens idrottskoordinatorer som arbetar geografiskt i Järva och Skärholmen, Hagsätra-Rågsved. Koordinatorerna arbetar främst för ökad aktivitet för tjejer och personer med funktionsnedsättning. Koordinatorerna samverkar mycket med olika aktörer i lokalsamhället och arbetar bland annat med att sprida information, bredda redan befintligt utbud samt att skapa nytt utbud där behov finns. Idrottskoordinatorerna har mycket dialog med målgruppen.
- idrottsförvaltningen har börjar arbeta med unga ledare och unga ambassadörer för inspiration, att lättare sprida ordet/nå ut till målgruppen samt möjligheten att ”dra med varandra”
- att samverka med civilsamhället – det finns organisationer och föreningar som är väldigt bra på att nå målgruppen. Dessa organisationer bör stöttas mer. Civilsamhället kan arbeta på ett annat sätt och kan kommunicera ut sin verksamhet med andra metoder, t.ex. sociala medier osv.
- idrottsförvaltningen har även använt sig av feriejobbare som har fått testa, utvärdera och leda aktiviteter. Ibland har de även fått delta i aktiviteter/fylla ut platser för att säkerställa att det inte är tomt om någon kommer och vill delta.

Slutsatser

I Stockholms stad finns det drygt 63 000 unga mellan 13–18 år, vilket motsvarar ca 6 procent av den totala befolkningen. Av Stockholms stadsbiblioteks totala antal utlån är det bara 2,7 procent som görs av målgruppen och målgruppen utgör endast 4,5 procent av det totala antalet deltagare vid programverksamhet. Statistiken som Stockholms stadsbibliotek samlar in uppger inte alltid unika användare och det går därför inte att säga hur stor andel av stadens 13–18 åringar som biblioteken når.

Bibliotekslagen och stadens styrdokument är tydliga: Stockholms stadsbibliotek ska prioritera unga samt nå underrepresenterade grupper i högre utsträckning, vilket denna målgrupp också är.

Biblioteken lyckas olika bra med att nå målgruppen vilket bland annat kan bero på att målgruppen inte är en homogen grupp utan att behoven ser olika ut. Samtidigt är de tankar, synpunkter och iakttagelser som inkommit från enheterna relativt snarlika oavsett geografisk enhet. I exempel från andra folkbibliotek lyfts samverkan som en bärande del i arbetet, något som också bekräftas av chefer och medarbetare inom Stockholms stadsbibliotek.

Undersökningar och rapporter visar att målgruppen vill besöka biblioteken i högre utsträckning än vad de gör idag. Det innebär att det finns god potential för att nå fler 13–18-åringar. Samtidigt visar resultatet från feriejobbare att biblioteken kan utvecklas när det kommer till marknadsföring, digitalt tjänsteutbud, lokaler och bibliotekets roll som en plats för gemenskap, kultur, inspiration, engagemang och möten.

Stockholms stadsbiblioteks fortsatta arbete

Under hösten fortsätter Stockholms stadsbibliotek arbeta med åtgärder för att både nå målgruppen, och öka kompetensen om målgruppen.

- Med syftet att skapa ett kollegialt lärande och sprida goda exempel startar Stockholms stadsbibliotek en zoomkanal (ett kommunikationsverktyg för medarbetare) för målgruppen unga 13–18 år. En moderator för kanalen utses och kanalen är frivillig att gå med i för den som vill.
- Statistiken kopplat till programverksamheten ses över så det enklare går att följa vilken typ av program som lockar målgruppen och om nyttjandet kan bero på dagar eller tider för aktiviteterna.
- I samband med barnrättsveckan 2025 arrangeras en workshop för medarbetare tillsammans med stadens

barnombudsman och med utgångspunkt i målgruppsanalysen.

- Bibliotekslabbet riktar in sig på målgruppen under sprintar under hösten 2025 för att ytterligare inhämta kunskap om och behov för målgruppen.

I finansborgarrådets förslag till budget 2026 har Stockholms stadsbibliotek fått i uppdrag att utifrån målgruppsanalysen, fortsätta arbetet med att bättre nå målgruppen unga 13–18 år. I arbetet med Stockholms stadsbiblioteks verksamhetsplan har förväntade resultat, indikatorer och aktiviteter lyfts in utifrån lärdomarna i denna målgruppsanalys.

Inför den lokala verksamhetsplaneringen får samtliga enhetschefer i uppdrag att ta fram en plan för hur slutsatserna i denna rapport tas om hand och omvandlas till konkreta aktiviteter. Det kan exempelvis handla om att erbjuda extraöppet/särskilda öppettider för målgruppen utifrån deras behov och vad som framkommer i denna analys, eller skapa en kontinuitet och regelbundenhet i de aktiviteter och träffar som biblioteket arrangerar, inköp av medier som bättre linjerar med målgruppen.